

Castell de Vacarisses

Vacarisses

Ubicació

Comarca: Vallès Occidental
Lloc/Adreça: Carrer Major, s/n

Coordenades:

Latitud: 41.60765
Longitud: 1.91804
UTM Est (X): 409846
UTM Nord (Y): 4606781

Classificació

Número de fitxa: 08291 - 28
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia: Edifici
Estil / època: Medieval Modern Contemporani
Segle: XIV-XX
Estat de conservació: Bo
Protecció: Legal
Tipus de protecció: BCIN
Europea – Atributs inspire: National Monument Record – Defensa
Observacions protecció: BCIN. Decret 22/04/1949 BOE 05/05/1949
Data aprovació: dv., 22/04/1949 - 12:00
Número inventari: Sí APA: 1903, 28279 CC.AA. 14976
Generalitat i altres inventaris:
Accés: Obert
Ús actual: Científic
Titularitat: Pública
Titular: Ajuntament de Vacarisses. Carrer Paul Casals, 17
Fitxes associades:

[La Torrota](#)

Autoria de la fitxa
Data de registre de la fitxa:

Jordi Piñero Subirana
dl., 07/06/2010 - 02:00

Descripció

Antic castell de Vacarisses, actualment rehabilitat i transformat en biblioteca. Està emplaçat al damunt d'un petit promontori rocós que domina el conjunt de la població i està envoltat per dos perímetres murats: el més exterior és de factura moderna (d'aparell irregular i obrat en part sobre la roca) i l'interior, que abraça només els edificis centrals, és de factura medieval; aquest últim és fet amb carreus de tamany mitjà força regulars i disposats en fileres. El conjunt consta d'un edifici central, situat a la part alta, amb unes construccions adossades, situades a la part més baixa. El cos central adopta la forma externa d'una masia. És de planta més o menys rectangular, tot i que el tram més occidental de la façana principal es troba una mica més enretirat que la resta, mentre que la façana oriental presenta una forma irregular, gairebé octogonal. L'entrada principal, situada a la façana sud, és conformada per un gran portal adovellat. Es troba en una posició elevada i s'hi accedeix mitjançant una escala que condueix a una plataforma sostinguda sobre una petita habitació amb volta, que tradicionalment s'ha considerat la presó senyorial. En aquesta façana es conserven dos balcons al nivell del pis superior, tots dos situats sobre la porta principal i, pel que sembla, correspondrien al moment de construcció de la masia. Les finestres presenten totes una tipologia molt similar, amb marc quadrangular fet amb blocs monolítics de pedra i envoltats per una decoració feta a base de morter de calç que ressegueix els contorns de l'edifici i de les seves obertures. L'edifici té altres obertures secundàries, algunes d'elles més tardanes. L'espai interior, que ha estat molt modificat, es divideix en tres crugies, cobertes per voltes escarseres de maó. La cambra de llevant, que és la més irregular, correspon a la part més antiga que s'ha conservat del castell dels segles XIV-XV. És coberta amb volta de pedra i té diverses finestres del tipus espitllera. En aquesta cambra, i també en la de ponent, han quedat integrades en la construcció sengles grans roques, les quals ajuden a sustentar l'estructura de l'edifici, sobretot la de ponent. A la nau central un gran arc diafragmàtic apuntat sostenia el sostre, que actualment és més baix. Al pis superior hi ha el que correspondria a una gran sala de la masia, amb festejadors i alguna porta amb llinda de pedra. Actualment està compartimentat en diferents espais de la biblioteca mitjançant envans de maó. Al tercer nivell, sota coberta, s'hi han habilitat diverses aules i espais polivalents. Adossada a la banda occidental hi ha una construcció amb coberta de volta de maó i amb una terrassa al damunt, que en els darrers anys s'havia utilitzat com a cuina. Al costat nord hi ha un gran edifici adossat que correspon a la principal ampliació, feta al principi del segle XIX i destinada a celler. Es tracta d'una construcció molt regular, de planta rectangular i amb dues plantes: la superior és situada al mateix nivell de la planta baixa de la casa, mentre que la planta baixa, a un nivell inferior, ofereix un gran espai (actualment utilitzat com a sala polivalent) tot cobert amb voltes de rajola sostingudes per pilars centrals de pedra i mènsules encastades a la paret. L'accés és per un portal adovellat i les finestres són de factura senzilla. Adossats a la façana oriental s'hi situen dues construccions destinades a protegir tres cups cilíndrics. Finalment, el castell tenia un altre cos adossat a la cantonada sud-est, de la qual només se'n conserva la base, ja que en aquest punt s'hi ha habilitat un cos de nova factura amb els accessos verticals a tot l'edifici. Ja fora del recinte murat, per la banda de ponent, es localitza l'era del castell, que abans era enllosada i actualment té un paviment de ciment.

Observacions:

A principi del segle XX (hortizó G) es realitza novament una reorganització dels espais interns, que assoleixen la seva distribució actual. L'any 1948 el marquès de Castellbell ven la propietat a Antoni Roure. A la segona meitat del segle XX (horitzó H) les antigues dependències municipals queden pràcticament sense ús. Es manté l'arxiu municipal i l'habitatge de la família encarregada de la centraleta telefònica. L'any 2003 es realitzà un estudi històric i arqueològic del castell com a treballs

previs a la rehabilitació de l'edifici per adequar-lo com a seu de la biblioteca pública i escola de música. Les obres es van dur a terme els anys 2005 i 2006.

Història

La construcció del castell cal situar-la en el marc de la fortificació de la marca del Llobregat endegada per Guifré el Pelós i els seus fills a partir de finals del segle IX, un cop consolidat el domini sobre les terres d'Osona i el Bages. Es tractaria, per tant, d'una fundació comtal, que van servir per organitzar la repoblació dels nous territoris. Fins fa poc encara es dubtava sobre si el primitiu castell, documentat per primera vegada l'any 1001, podia haver estat situat a la fortificació veïna anomenada Torrota, i que més tard s'hauria traslladat a l'actual emplaçament, al costat de l'església. Tot i que alguns autors, com ara A. FLOTATS (1979:19), seguint a A. Pladevall, opinaven en canvi que el castell primitiu ja tenia el mateix emplaçament. Els treballs arqueològics realitzats al castell no han proporcionat una solució concloent sobre aquesta qüestió. Tanmateix, arran d'un article recent en el qual Joan Valls i Pueyo analitza la documentació de l'acte de possessió del castell de Vacarisses per part de Joan Desfar l'any 1362 (VALLS i PUEYO: 2004) sembla del tot probable que la Torrota era el primitiu castell. Segons aquest document, els presents es van desplaçar a la torre: "ad quandam turrin seu fortitudinem que est in termino dicti castris de Vaccarisses que turris vulgariter nominatur castrum vetus". El document diu que calia pujar per una escala per accedir fins al portal de la torre, on Joan Desfar va prendre'n possessió. Així doncs, s'anomenava "castell vell" per contraposició al nou: una casa o "hospicium" que estava situat al puig al costat de la sagrera. Els comtes de Barcelona van conservar la senyoria superior del castell de Vacarisses, mentre que el domini directe estava en mans dels seus veguers o vicaris. Guillem de Montcada (anomenat en un principi de Vacarisses) aprofità la debilitat de la monarquia per privatitzar els seus feus. Així, el castell de Vacarisses quedarà vinculat als Montcada fins els segle XIV. I els Castellet, feudataris dels primers, n'esdevenen els castlans. A partir de 1310 la situació del castell es torna confusa i sembla que el domini efectiu torna a passar al rei. L'any 1358 Pere el Cerimoniós el ven a Joan Desfar, conseller del rei. I el 1404 el terme del castell de Vacarisses és unit als de Rellinars i Castellbell, formant una sola baronia. No tenim notícies concretes sobre la construcció del castell baix-medieval, en algun moment dels segles XIV-XV (horitzó A), el qual va ocupar la pràctica totalitat del cim del turó. Es dividia en dos recintes: un d'exterior i més ben conservat, que voreja el promontori rocós, i algunes edificacions a un dels extrems. D'aquesta fase n'han quedat uns pocs murs d'aparell format per carreus quadrangulars molt uniformes. El 1596 la família Desfar s'uneix a la família Amat mitjançant un matrimoni de l'hereva, i el llinatge adopta el cognom Amat. Entre els segles XVI i XVII (horitzó B) el castell s'amplia lleugerament amb la construcció d'un nou edifici a la cantonada sud-est del recinte. A la primera meitat del segle XVIII (horitzó C) va ser objecte d'una important transformació i ampliació: es construeix tota l'ala occidental en detriment de l'antic pati, i la casa queda dividida en tres crugies, a l'estil d'una masia clàssica. A la segona meitat del segle XVIII i principi del XIX (horitzons D i E) es construeixen un seguit de cups i un nou celler de dues plantes. L'any 1702 Josep Amat, decidit polític als rengles de Felip V, obté el títol de Marquès de Castellbell. Amb motiu de la Guerra de Successió els marquesos es veuen obligats a refugiar-se al castell, on va néixer el que més tard seria conegut com Virrei Amat i que ostentà els càrrecs de Governador de Xile i Virrei del Perú. A mitjan segle XIX (horitzó F) el castell acull la masoveria i un seguit de dependències municipals (escola de nens, residència del mestre, seu de l'Ajuntament i casa del secretari), cosa que implica un seguit d'obres de redistribució.

Bibliografia

AA.DD. Estudi històric i arqueològic del castell de Vacarisses. Arqueociència / Servei del Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona. AA.DD. (1991). "Castell de Vacarisses". Els castells catalans, vol. II, Barcelona, Dalmau Editors, p. 161-166 FLOTATS, Antoni (1979). Vacarisses, assaig

històric d'un poble, p. 19-34 FLOTATS, Antoni (1994). Miscel·lània vacarissenca. Ajuntament de Vacarisses, p. 104, 197 VALLS i PUEYO (2004). "La Torrota o castell Vell de Vacarisses", Balcó de Montserrat, núm. 432 (agost)

